

ความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรือยาว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹

พรเพ็ญ เหล็กดีเศษ
อรพัช บวรรักษา

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลชื่อเรือยาวจำนวน 305 ชื่อ ในพื้นที่ 10 จังหวัดของกลุ่มน้ำมูล-ชี ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอุบลราชธานี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2557 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2558 ผลการศึกษาพบว่า ชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสะท้อนให้เห็นความเชื่อ 3 ประการคือ ความเชื่อเกี่ยวกับผีสงเทวดา ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคล

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาคำตั้งชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

The reflection of beliefs on names of long boats in Northeastern Thailand

**Pornpen Lekdeesed
Orapat Borwornraksa**

Abstract

This article aims to study Thai beliefs in Northeastern Thailand reflected by the naming practice of long boats. All data were collected from 305 names of long boats in 10 provinces of the Chi and Moon River Basin; Kalasin, Konkaen, Nakhonratchasima, Buriram, Mahasarakham, Yasothon, Roiet, Sisaket, Surin, and Ubonratchathani, from October 1, 2014 to March 31, 2015. The author concludes that the names of long boats in Northeastern Thailand reflect three beliefs: animistic beliefs, religious beliefs, and auspicious beliefs.

บทนำ

การแข่งขันเรือยาวเป็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักฐานเกี่ยวกับการแข่งขันเรือยาวปรากฏในจดหมายเหตุของซิมง เดอ ลา ลูแบร์ (Simon de La Loubère) ราชทูตจากอาณาจักรฝรั่งเศสที่เข้ามาในราชสำนักสยามในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้บันทึกเรื่องราวตอนหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแข่งขันเรือไว้ในจดหมายเหตุลาลูแบร์ เล่มที่ 1 ไว้ว่า

ข้าพเจ้าไม่ทราบที่ข้าพเจ้าควรจะจัดประเภทการละเล่นแข่งเรือที่มีให้ดูตามทูตดูนั้น เข้าเป็นการไต่อดหรือการกรีฑาดี ด้วยตามความเห็นชาวสยามนั้น ถือว่าเป็นการกรีฑามากกว่าการไต่อด ชาวสยามเลือกเรือยาว 2 ลำเท่ากันทุกสิ่งทุกอย่างที่พอจะเปรียบเทียบเคียงกันได้ และแบ่งพวกกันเองออกเป็นสองพวกสำหรับพนันกันเล่น และนายเรือผู้ให้จังหวะให้พายพร้อมกันนั้น ไม่ช่วยแต่ตีปลายตะขาบอันทำด้วยไม้ไผ่ยาวซึ่งถือไปในมือแต่ข้าส่งเสียงเอ็ดตะโร และการแสดงอาการเร่งรัดรุกเร้าไปทั่วสรรพางค์กายตัวเองด้วยพวกลูกสมุนพลพายนั้นก็กระเล่อกระล่าจะเอาชนะยั่วทะเลยาน ให้มีน้ำใจมานะด้วยส่งเสียงร้องรับกันอึงคึงและฝูงคนดูที่พนันก็ช่วยให้ร้องก้องสนั่นทั้งขุกเขี่ยอนกายตัวเองใจช่วยเหลือหะแทบจะเหนื่อยไม่น้อยกว่าพวกพลพายที่จ้ำอยู่ในเรือแข่งนั้นซ้ำไป มีบ่อยๆ พวกพลพายละเมิดไม่เอื้อที่จะฟังบังคับนายเรือ หัวหน้าพวกพนันทั้งสองข้างจึงหน้าทีอันนี้บังคับกันเสียเอง

(พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนารายณ์ประพันธ์พด, 2505, น. 213-214)

นอกจากนี้วรรณกรรมเรื่องพระราชพิธี 12 เดือน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้กล่าวถึงพระราชพิธีประจำเดือนที่ 11 ที่ระบุไว้ในกฎมนเฑียรบาล คือ การอาศษุขพิธี² ไว้ว่าเป็นการแข่งขันเรือระหว่างเรือสมรรถไชยของพระมหากษัตริย์และเรือไกรสรमुखของสมเด็จพระอัครมเหสี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เสียงทายดวงชะตาของบ้านเมือง กล่าวคือหากเรือของสมเด็จพระอัครมเหสีชนะบ้านเมืองจะสงบสุข พิษพรณัถ์ัญญาหารอุดมสมบูรณ์ แต่หากเรือของพระมหากษัตริย์ชนะบ้านเมืองจะประสบกับความทุกข์ยาก (โครงการห้องสมุดดิจิทัลลวธิญาณ, 2558) หลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการแข่งเรือทั้งที่เป็นพิธีกรรม ตลอดจนเป็นกีฬาที่สร้างความสนุกสนานสามัคคีของคนไทยได้อย่างชัดเจน

² พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชนิพนธ์ไว้ว่าการแข่งเรือเพื่อเสียงทายประจำเดือนที่ 11 ปรากฏในกฎมนเฑียรบาลในสมัยกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไม่ปรากฏพิธีดังกล่าวแล้ว

แม้ในปัจจุบันประเทศไทยก็ยังมีการแข่งขันเรือยาวอยู่ในหลายพื้นที่ ประเพณีการแข่งขันเรือยาวในแต่ละพื้นที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความผูกพันกับสายน้ำ รวมถึงภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่สามารถนำสิ่งที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันมาสร้างความสนุกสนานและยังเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของในคนท้องถิ่นผ่านการร่วมมือร่วมใจ เริ่มตั้งแต่การขุดเรือ การฝึกซ้อมพายเรือ และการติดตามเพื่อให้กำลังใจเรือของตน

ปัจจุบันประเพณีการแข่งขันเรือยาวเป็นที่นิยมทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากประเพณีการแข่งขันเรือยาวในภูมิภาคนี้ได้รับความนิยมจากคนในพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากการจัดการแข่งขันที่มีสนามแข่งเรือยาวมาตรฐานสมาคมเรือพายแห่งประเทศไทยกระจายไปทั่วทั้งภูมิภาค เป็นสนามแข่งขันเรือยาวที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากทีมเรือยาวทั่วประเทศ ทั้งยังมีด้วยพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ และด้วยจากสมาคมเรือพายแห่งประเทศไทยเป็นรางวัลทำให้ทีมเรือยาวจากทั่วประเทศสนใจเข้าร่วมการแข่งขันเพื่อชิงชัยชนะ รวมถึงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) และองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพแห่งประเทศไทย (ไทยพีบีเอส) ยังให้การสนับสนุนในการจัดการแข่งขัน รวมถึงถ่ายทอดสดการแข่งขันเรือยาวทางโทรทัศน์เพื่อให้ประชาชนทั้งประเทศได้รับชมการแข่งขันดังกล่าวเป็นประจำทุกปี เช่น สนามแข่งเรือลำน้ำป่าว ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำชี อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่จัดการแข่งขันเรือยาวในช่วงเดือนกันยายนของทุก ๆ ปี (คณะกรรมการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี จังหวัดกาฬสินธุ์, 2557, น. 12) เช่นเดียวกับสนามแข่งขันเรือยาวอำเภอราชโศภิต จังหวัดศรีสะเกษ ที่จัดการแข่งขันเรือยาวในช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายนของทุกปี (สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2538, น. 25)

สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งในการแข่งขันเรือยาวคือเรือยาวแต่ละลำจะมีชื่อประจำเรือ ชื่อของเรือยาวนอกจากใช้เพื่อระบุว่าเป็นเรือลำใดโดยเฉพาะแล้ว ชื่อเรือยังสะท้อนให้เห็นลักษณะบางประการ อาทิ บอกถึงถิ่นฐานของเรือยาว เช่น เรือ**สาวร้อยเอ็ด** ของจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการระบุให้รู้ว่าเรือยาวมีถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด บอกถึงแหล่งไม้ที่นำมาสร้างเรือยาว เช่น เรือ**เทพภูพาน** ของจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าของเรือต้องการแสดงให้เห็นว่าลำเรือสร้างจากไม้ที่ได้จากเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร หรือบอกถึงความเชื่อที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น เช่น เรือ**เทพอัมรินทร์วารี** เรือ**พรพรหมินทร์** ของจังหวัดอุบลราชธานี ชื่อเรือตั้งมาจากชื่อเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชื่อเรือพบว่า มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้ นาวาตรีหญิงเปี่ยมสุข ตันวิบูลย์ (2543) ศึกษาชื่อเรือพระราชพิธี วิชุตตา ทองคำกัลยา (2552) ศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อเรือหลวงไทย และกฤติกา ชูผล (2554) ศึกษาชื่อเรือประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม: การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่ายังไม่มีผู้ใดศึกษาชื่อเรือยาวในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรือยาวว่าจะปรากฏในลักษณะใดบ้าง โดยนำวิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnosemantics) จากการศึกษาของกฤติกา ชูผล (2554) การวิเคราะห์แนวคิดในการตั้งชื่อและการจัดกลุ่มความหมายจากการศึกษาของนาวาตรีหญิงเปี่ยมสุข ตันวิบูลย์ (2543) และ วิชุตตา ทองคำกัลยา (2552) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา อันจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความเชื่อ และจะช่วยให้เข้าใจโลกทัศน์ของกลุ่มคนในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมมติฐานของการวิจัย

ชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือสะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลมากที่สุด

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 305 ชื่อ ในพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอุบลราชธานี จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2557 ถึง วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2558

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการตั้งชื่อและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรือยาว

2. เก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัยจากเว็บไซต์ <http://www.thailongboat.com>³ ในหัวข้อรายชื่อเรือยาวที่เข้าร่วมการแข่งขันในสนามแข่งเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการระบุจังหวัดต้นสังกัดของเรือยวาลำนั้น ๆ เพื่อนำมาตรวจสอบความถูกต้องว่าเป็นเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจริงหรือไม่ โดยเก็บข้อมูลเฉพาะชื่อเรือยาวขนาดมาตรฐานตามที่สมาคมเรือยาวแห่งประเทศไทยได้แบ่งไว้เป็น 3 ประเภท คือ เรือยาวใหญ่ขนาด 55-60 ฝีพาย เรือยาวกลางขนาด 40-50 ฝีพาย และเรือยาวเล็กขนาดไม่เกิน 30 ฝีพาย พบชื่อเรือยาวจำนวน ๗๐ ชื่อ

2.2 ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามขอบเขตของการศึกษา 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอุบลราชธานี การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์พระภิกษุ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับชื่อเรือยาว โดยนำข้อมูลชื่อเรือที่เก็บรวบรวมจากเว็บไซต์ <http://www.thailongboat.com> มาสอบถามเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง หากมีชื่อเรือยาวเพิ่มเติม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายชื่อนั้นเพิ่มเติม หรือหากไม่พบเรือยาวตามชื่อในเว็บไซต์ผู้วิจัยจะคัดชื่อเรือดังกล่าวออก โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลชื่อเรือยาวทุกลำที่ยังปรากฏลำเรือทั้งที่ยังมีการลงแข่งขันและเรือที่ปลดระวางแล้ว หากชื่อเรือยาว 1 ชื่อ มีเรือยาวหลายลำและเป็นเรือยาวในหมู่บ้านเดียวกันผู้วิจัยจะถือว่าเป็นชื่อเรือยาวเพียง 1 ชื่อ เช่น เรือ**เทพ อัมรินทร์วาริ** มีจำนวน 4 ลำ ผู้วิจัยจึงนับว่าเป็น 1 ชื่อ แต่หากเป็นชื่อเดียวกันแต่อยู่คนละท้องที่ผู้วิจัยจะนับเป็นคนละชื่อ เช่น เรือ**เทพวาริ** หมู่บ้านหนองแวงน้อย ตำบลน้ำอ้อม อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และ เรือ**เทพวาริ** หมู่บ้านงิ้วใต้ ตำบลรงธานี อำเภอรวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจะนับว่าเป็น 2 ชื่อ เป็นต้น จากการเก็บข้อมูลใน 10 จังหวัดดังกล่าวได้ชื่อเรือยาวจำนวน 305 ชื่อ

³เนื่องจากเรือยาวไม่ได้มีการจดทะเบียนหรือรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นชื่อและจำนวนของเรือยาวแต่ละพื้นที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลจากเว็บไซต์ <http://www.thailongboat.com> ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแข่งขันเรือยาวทั่วประเทศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นและตรวจสอบความถูกต้องจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

3. วิเคราะห์ความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรียวยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 วิเคราะห์ที่มาและความหมายของชื่อเรียกจากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์จะยึดการแบ่งคำและการให้ความหมายที่ได้จากการสัมภาษณ์ กรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าคำคำนั้นมีความหมายตรงตามรูปคำที่คนทั่วไปเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจะใช้ความหมายตามพจนานุกรม เช่น ชื่อ **พรทวี** ผู้ให้สัมภาษณ์บอกที่มาและความหมายของคำว่า “ทวี” ไว้ว่า เป็นนามฉายาของพระสงฆ์ผู้สนับสนุนการสร้างเรียวยาวลำนี้ ส่วนคำว่า “พร” ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าหมายถึง พร ซึ่งมีความหมายประจำรูปคำ (อุบลศักดิ์ สารเสมา, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557) กรณีนี้การให้ความหมายของคำว่า “พร” ผู้วิจัยจะใช้ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หรือพจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง ฉบับปณิธานสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ดิสุสมหาเถระ) (2515) หรือพจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน (เว้าอีสาน) ของบุญเกิด พิมพิวรรเมธากุล และนภาพร พิมพิวรรเมธากุล (2545) หรือพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสำนักกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ตามลำดับ จากการวิเคราะห์ที่มาและความหมายของชื่อเรียก 305 ลำ พบว่ามีคำที่นำมาตั้งเป็นชื่อเรียก 621 คำ เพราะชื่อเรียก 1 ลำ อาจมีมากกว่า 1 ที่มาและความหมาย หลังจากนั้นจึงนำคำทั้งหมดมาจัดกลุ่มที่มาและความหมาย

3.2 วิเคราะห์ความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรียวยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยพิจารณาจากกลุ่มที่มาและความหมายของชื่อเรียกในข้อ 3.1 ข้างต้น

4. เรียบเรียงผลการวิจัยในรูปแบบของบทความวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ที่มาและความหมายในการตั้งชื่อเรียวยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 305 ชื่อ พบคำที่นำมาตั้งเป็นชื่อเรียก 621 คำ ในจำนวนนี้มีคำที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 328 คำ⁴ ซึ่งคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อ 3 ประการ คือ

⁴ คำที่นำมาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวจำนวน 621 คำ นอกจากคำที่แสดงถึงความเชื่อของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 328 คำแล้ว คำที่เหลือจำนวน 293 คำ เป็นคำที่สะท้อนเรื่องค่านิยมซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เรื่องความเชื่อในบทความนี้

1. ชื่อเรียวยาวที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับผีสงเทวดา

ความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นความเชื่อพื้นฐานที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่ยุคโบราณและคงอยู่ในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมั่นคง ดังจะเห็นได้จากการมีวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการนับถือผีและวิญญาณเป็นจำนวนมาก ผีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้มีระบบชนชั้นตามความศักดิ์สิทธิ์และการให้คุณให้โทษ (ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2555, น. 966) จากการศึกษาชื่อเรียวยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าชาวบ้านให้ความเคารพนับถือผีสงเทวดาเสมือนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องกราบไหว้บูชา เพราะเชื่อว่าผีเหล่านี้จะบันดาลให้เกิดสิ่งที่ดีแก่ชุมชนและชาวบ้าน แต่หากประพฤติผิดกฎเกณฑ์ผีเหล่านี้จะให้โทษได้เช่นกัน

จากการวิเคราะห์ที่มาและความหมายของชื่อเรียวยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยพบว่ามีกรนำชื่อของผีสงเทวดา เช่น ชื่อรุกขเทวดา เจ้าป่าเจ้าเขาที่มาจากชื่อต้นไม้หรือชื่อป่าบริเวณนั้น ชื่อของแม่ย่านางประจำเรือ และชื่อของผีปู่ตาประจำถิ่นที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ซึ่งชื่อเหล่านี้มีอยู่แต่เดิมแล้วนำมาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวหรือเป็นชื่อที่ตั้งขึ้นใหม่จากการเสี่ยงทายตามความเชื่อของชาวบ้าน การนำชื่อของผีสงเทวดามาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวนี้ปรากฏมากที่สุดจำนวน 145 คำ คิดเป็นร้อยละ 44.21 และแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ แม่ย่านาง รุกขเทวดา และผีปู่ตา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง

ความเชื่อเรื่องแม่ย่านางเป็นความเชื่อของคนไทยที่ปรากฏในทุกพื้นที่รวมถึงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากสังคมไทยในอดีตต้องสัญจรทางน้ำและอาศัยเรือเป็นพาหนะโดยเชื่อว่าเรือแต่ละลำจะมีแม่ย่านางประทับอยู่ ความเชื่อเรื่องแม่ย่านางจะปรากฏในทุกขั้นตอนของการสร้างเรือยาว ดังที่พบว่าจะต้องมีการเซ่นสรวงบูชาให้แม่ย่านางพึงพอใจเพื่อให้การสร้างเรือยาวดำเนินไปโดยไม่ประสบปัญหา จากการศึกษาพบคำที่ใช้ในการตั้งชื่อเรียวยาวที่มีที่มาและความหมายเกี่ยวกับชื่อแม่ย่านางจำนวน 91 คำ คิดเป็นร้อยละ 27.74 ชื่อเรียวยาวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องแม่ย่านางโดยผ่านกระบวนการทางไสยศาสตร์ โดยมี “จ้ำเรือ”⁵ ทำหน้าที่เสี่ยงทายเพื่อ

⁵ จ้ำเรือเป็นผู้ทำหน้าที่เสี่ยงทายชื่อเรียวยาวและเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เกี่ยวกับการแข่งขันเรือ

ให้ทราบถึงชื่อของแม่ย่านางหรือชื่อที่แม่ย่านางพึงพอใจ โดยชื่อที่ได้จากการเสี่ยงทายนั้นอาจจะมาจากการกำหนดชื่อหลาย ๆ ชื่อแล้วให้คนทรงเจ้าทำพิธีให้แม่ย่านางเลือกหรือทำนายความฝันที่ชาวบ้านเชื่อว่าแม่ย่านางเข้าฝันเพื่อให้ใช้ชื่อตามความต้องการ (สมรักษ์ อุตสาหะ, สัมภาษณ์, 2558) เชื่อกันว่าหากเป็นชื่อที่แม่ย่านางพึงพอใจจะทำให้เรือยวาลำนั้นประสบผลสำเร็จในการแข่งขันและเป็นมงคลต่อฝีพาย ชาวบ้านและหมู่บ้านเจ้าของเรือยวาลำนั้นอาศัยอยู่ ชื่อเรือที่สะท้อนความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง เช่น เรือ**พวงสร้อย** เรือ**ศรีปฐมมาลัย** เรือ**เจ้าแม่บัวคำ** เรือ**เทพบัวไข** เป็นต้น

อย่างไรก็ตามชื่อของเรือยวอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ซึ่งขึ้นอยู่กับยุคสมัย รวมถึงสนับสนุนการแข่งขันเรือยว เรือยวบางลำมีอายุเกือบร้อยปีแต่ไม่เคยเปลี่ยนชื่อเลยเนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่าเป็นชื่อของแม่ย่านางที่หากเปลี่ยนแล้วอาจทำให้แม่ย่านางไม่พอใจและเกิดอาเพศได้ บางครั้งเมื่อชื่อเรือยวมาจากหมู่บ้านอื่นและเรือยวาลำนั้นมีชื่อประจำอยู่แล้ว ชาวบ้านก็จะใช้ชื่อเดิมของเรือยวาลำนั้นเพราะถือว่าเป็นชื่อของแม่ย่านางประจำเรือจึงไม่นิยมเปลี่ยน เช่น เรือ**เด่นนาวา** เรือ**ยาคำไหล** ในตำบลบุงมะแลง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชื่อของเรือยวาลำที่หมู่บ้านชื่อมาแต่ยังคงใช้ชื่อนี้ต่อไป หรือหากสร้างเรือยวาลำใหม่หรือชื่อเรือยวาลำใหม่ชาวบ้านอาจจะนำชื่อเรือยวที่หมู่บ้านเคยมีอยู่แล้วแต่ปัจจุบันเรือยวาลำนั้นไม่ได้ใช้ในการแข่งขันหรือผู้พนักใช้งานไม่ได้มาตั้งเป็นชื่อของเรือยวาลำใหม่เพื่อเป็นการระลึกถึงเรือยวาลำเดิมหรือเพราะเชื่อว่าชื่อนั้นเป็นมงคล เช่น เรือ**นางคำผ่าน** หมู่บ้านดอนกอย ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เรือ**น.ส.บัวไหล** หมู่บ้านท่าเรือ ตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการนำชื่อเรือยวาลำเดิมมาประกอบกับชื่อใหม่ที่สอดคล้องกันเพื่อแสดงให้เห็นว่าแม่ย่านางของเรือทั้งสองลำมีความเกี่ยวข้องกันตามความเชื่อของหมู่บ้าน เช่น เรือ**นางวันดีศรีบุญเรือง** หมู่บ้านเพี้ยมาตร ตำบลหนองแค อำเภอรามัน จังหวัดศรีสะเกษ โดยคำว่า “ศรีบุญเรือง” เป็นชื่อเรือยวาลำเดิมที่หมู่บ้านเคยมี ปัจจุบันผู้พนักไปแล้ว แต่ชาวบ้านยังนำชื่อเดิมมาประกอบกับคำอื่นเพื่อสร้างเป็นชื่อเรือยวาลำใหม่ของหมู่บ้าน

ในทางตรงกันข้ามหากตั้งชื่อเรือที่แม่ย่านางไม่ชอบ แม่ย่านางก็จะบันดาลให้เรือยวาลำนั้นไม่ประสบความสำเร็จและอาจเกิดปัญหาระหว่างแข่งขันหรือกระทั่งเกิดอาเพศสร้างความเสียหายแก่เรือยวหรือฝีพายได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวบ้านต้องจัดพิธีเช่นสรวนบูชา ขอมมา และเสี่ยงทายเพื่อหาชื่อใหม่ที่เหมาะสมและเป็นทีพอใจของแม่ย่านาง เช่น เรือ**เจ้าแม่เจียงคำ** หมู่บ้านหนองบัวดง ตำบลหนองบัวดง อำเภอศีลาจาด

จังหวัดศรีสะเกษ เดิมเรียวยาวลำนี้มีชื่อว่าเรือหงส์^๑ซึ่งเป็นชื่อแม่ย่านางที่ได้จากการเสี่ยงทายตามความเชื่อในขณะนั้น แต่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการแข่งขันชาวบ้านจึงทำพิธีเปลี่ยนชื่อด้วยการเสี่ยงทายอีกครั้งหนึ่งแล้วได้ชื่อเจ้าแม่เจียงคำมา และยังเชื่อกันว่าเรียวยาวลำนี้มาจากประเทศลาวและมีแม่ย่านางประจำเรือชื่อเจ้าแม่เจียงคำ (บุญมา วงษ์วิลา, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2557)

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าบางครั้งมีการเปลี่ยนชื่อเรียวยาวแล้วแต่ไม่ได้ทำให้ผลการแข่งขันดีขึ้นก็จะเปลี่ยนกลับมาใช้ชื่อเดิม เช่น เรือเทพสุรียา หมู่บ้านท่ามะเขือ ตำบลกระเบื้องใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นชื่อของแม่ย่านางที่ได้จากการเข้าทรง เรือยาวลำนี้เคยเปลี่ยนเป็นชื่อเรือเทพศิลาทองและเรือเทพพรณนารายณ์ แต่เรือไม่ประสบความสำเร็จในการแข่งขันจึงกลับมาใช้เดิมคือเรือเทพสุรียา (พระโขนง ปัญญาสิริ, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2557) เช่นเดียวกับ เรือเดชนาคำ 2 หมู่บ้านนาเลิง ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เรือยาวลำนี้เคยเปลี่ยนไปใช้ชื่ออื่นหลายครั้ง แต่เรือไม่แล่นจึงเปลี่ยนกลับมาใช้ชื่อเดิมและทำให้เรือประสบความสำเร็จในการแข่งขัน (พงษ์ศักดิ์ พรหมทา, สัมภาษณ์, 31 ธันวาคม 2557) แม่ย่านางตามความเชื่อของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อเรียวยาวจึงอยู่ในรูปแบบของการเป็นผีหรือเทพที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือยาวที่มีอำนาจต่อการแข่งขันเรือยาว ขณะเดียวกันก็อาจให้โทษหากชาวบ้านประพฤติน่าไม่ถูกต้องตามครรลองหรือลบหลู่อำนาจของแม่ย่านาง ดังนั้นจึงต้องมีพิธีกรรมเช่นสรงบูชาแม่ย่านางทั้งระหว่างการแข่งขันเรือยาวและช่วงปิดฤดูกาลแข่งขัน การนำชื่อแม่ย่านางมาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวจึงเป็นเสมือนการระบุให้ทราบว่าเรือยาวลำนั้นมีแม่ย่านางองค์ใดประทับอยู่ และยังมีผลทางจิตใจต่อชาวบ้านและฝีพายที่เชื่อว่าแม่ย่านางจะช่วยปกป้องรักษาให้ปลอดภัยตลอดการแข่งขัน

1.2 ความเชื่อเรื่องรุกขเทวดา

รุกขเทวดาหรือรุกขเทวดาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เทวดาชั้นจตุมาหาราชิกที่อาศัยอยู่ในต้นไม้ใหญ่ และนางไม้อันเป็นเทวดาจำพวกเทวดาคันธัพพะที่มีนิสัยดุร้าย (สำนักงานส่งเสริมพระกรรมฐาน จังหวัดสระบุรี, 2556) นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ยังพบว่าชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องนางตะเคียนซึ่งเป็นผีผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในต้นตะเคียนและให้ความเคารพเช่นเดียวกับรุกขเทวดาและนางไม้ด้วย

พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระกล่าวว่าคติความเชื่อเรื่องเจ้าภูมิ เจ้าไพร เจ้าป่า ผีนางไม้เป็นความเชื่อของชาวอีสานมาตั้งแต่โบราณ โดยเชื่อว่าต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่

เช่น ต้นตะเคียน ต้นประดู่ใหญ่ มีรุกขเทวดาซึ่งเป็นผีประจำต้นไม้อาศัยอยู่ (เพ็ญศรี ดูก และคนอื่นๆ, 2528, น. 5) อย่างไรก็ตามหากจำเป็นต้องโค่นต้นไม้จะต้องมีพิธีกรรมเพื่อขอขมาเทวดาประจำต้นไม้ก่อน รวมถึงต้องขอขมาผีป่าผีภูที่อยู่ตามภูเขา ที่มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสัตว์ป่า ต้นไม้ และผู้ที่เดินทางเข้าไปในป่าแห่งนั้นด้วย (ขนิษฐา จิตชินะกุล, 2545, น. 42)

จากการศึกษาพบคำที่ใช้ในการตั้งชื่อเรียวยาวที่มีที่มาและความหมายเกี่ยวกับรุกขเทวดาจำนวน 40 คำ คิดเป็นร้อยละ 12.19 ชื่อที่มีที่มาและความหมายเกี่ยวกับรุกขเทวดาที่นำมาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวเป็นการนำชื่อพันธุ์ไม้ที่นำมาสร้างเรียวยาวเหล่านั้น มาตั้งเป็นชื่อเรือซึ่งในที่นี้คือต้นตะเคียน เนื่องจากต้นไม้ที่นิยมนำมาสร้างเรียวยาวคือต้นตะเคียนสายพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะเคียนหนู ตะเคียนไทร เป็นต้น นอกจากนี้คุณสมบัติที่เหมาะสมในการนำมาสร้างเรียวยาวแล้ว คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังเชื่อว่าต้นตะเคียนมีนางตะเคียนอาศัยอยู่ นางตะเคียนถือว่าเป็นผีที่มีอำนาจสูง หากนำต้นไม้ชนิดนี้มาสร้างเรียวยาวรวมถึงนำชื่อของนางตะเคียนมาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวจะทำให้เรือศักดิ์สิทธิ์และเก่งกาจ เช่น เรือเจ้าแม่ตะเคียนแก้ว เรือธิดาตะเคียนทอง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบชื่อเรียวยาวที่ตั้งมาจากชื่อสถานที่ที่เป็นแหล่งไม้ที่นำมาสร้างเรืออีกด้วย การตั้งชื่อเรียวยาวลักษณะนี้สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องเจ้าป่าเจ้าเขาประจำป่าของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่าป่าแต่ละแห่งจะมีเจ้าป่าเจ้าเขาคอยปกปักรักษาพื้นที่บริเวณนั้นอยู่จึงแสดงความเคารพศรัทธาด้วยการนำชื่อของป่าไม้นั้นมาตั้งเป็นชื่อเรียวยาว เช่น เรือเจ้าแม่ไทรทอง เป็นชื่อของป่าบริเวณที่พบต้นไม้ที่นำมาสร้างเรียวยาวลำนี้ คือเขาไทรทองหรือวังไทรทอง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าผืนป่าบริเวณนี้มีเจ้าป่าเจ้าเขาคู่มครองอยู่จึงนำชื่อป่ามาตั้งเป็นชื่อเรียวยาว รวมถึงเรือเจ้าพ่อภูผาวยซึ่งเป็นชื่อของแหล่งไม้ที่นำมาสร้างเรือ คือบริเวณเขาภูผาวย อำเภอเลิงนกทา จังหวัดกาฬสินธุ์ และเรือเจ้าแม่เพชรนารายณ์ มาจากชื่อแหล่งไม้ที่นำมาสร้างเรือ คือเทือกเขานารายณ์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นต้น การนำชื่อของนางไม้ในที่นี้คือนางตะเคียน ชื่อเจ้าป่าเจ้าเขาประจำแหล่งไม้มาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวจึงสะท้อนให้เห็นว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเชื่อเรื่องรุกขเทวดา ซึ่งความเชื่อเรื่องรุกขเทวดาและเจ้าป่าเจ้าเขานี้ยังมีการสืบทอดต่อกันมาในสังคมและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่อย่างเหนียวแน่นผ่านพิธีกรรมเช่นสรวงบูชาและการเคารพเรียวยาวเสมือนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เริ่มตั้งแต่การเลือกต้นไม้เพื่อนำมาสร้างเรือ การชักลากไม้

การขุดเรือ การบวงสรวงเรือ การตั้งชื่อเรือ และการนำเรือลงน้ำ กล่าวคือเมื่อจะโค่นต้นไม้เพื่อนำมาสร้างเรือต้องทำพิธีขอขมาเทวดาประจำต้นไม้้นก่อน และเมื่อจะเคลื่อนย้ายต้นไม้้ออกจากพื้นที่ป่าก็ต้องทำพิธีเพื่อบอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขา เพราะชาวบ้านเชื่อว่าหากไม่ทำพิธีเพื่อบอกกล่าวจะเกิดอาเพศหรือเกิดปัญหาแก่กลุ่มคนที่เข้าไปซักลากไม้ได้ เมื่อซักลากมายังบริเวณที่ใส่ขุดเรือแล้วก็ต้องทำพิธีกรรมเพื่ออัญเชิญเทวดาหรือผีประจำต้นไม้้นขึ้นสู่ศาลเพียงตาเพื่อจะได้เริ่มขุดเรือ และเมื่อขุดเรือเสร็จแล้วก็จะทำพิธีเสีงทายชื่อเทวดาหรือนางไม้เพื่อใช้เป็นชื่อเรือ โดยการเสีงทายชื่อแม่ย่านางนั้นอาจจะแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ กล่าวคือบางหมู่บ้านใช้วิธีการจับสลากเลือกชื่อของแม่ย่านาง บางพื้นที่ใช้คนทรงเจ้าประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เพื่อให้ได้ชื่อของแม่ย่านาง เป็นต้น บางครั้งพบว่าเทวดาหรือนางไม้ประจำต้นไม้้นนำมาสร้างเรือจะกลายมาเป็น “แม่ย่านาง” ประจำเรือยาวต่อไป (ชาญวิทย์ สรรพศิริ, 2537, น. 23)

1.3 ความเชื่อเรื่องผีปูด

ตามความเชื่อของชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ “ผีปูด” คือ ผีบรรพบุรุษของชาวบ้านที่คอยคุ้มครองดูแลรักษาคนในหมู่บ้านให้อยู่อย่างสงบสุข ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในหมู่บ้าน ชาวบ้านเชื่อว่าผีปูดสามารถคุ้มครองพิทักษ์ชาวบ้านได้ทุกอย่างทั้งเรื่องคน สัตว์ และทรัพย์สินของคนในหมู่บ้าน ทุกสิ่งทุกอย่างจะได้รับการคุ้มครองจากผีปูดหากคนเหล่านั้นปฏิบัติตามครรลองขนบธรรมเนียมของหมู่บ้าน นอกจากนี้ผีปูดยังมีบทบาทของการเป็นผู้บันดาลให้เกิดสิ่งอัศจรรย์หรือสิ่งที่ชาวบ้านร้องขอเมื่อชาวบ้านเกิดความทุกข์ใจหรือต้องการให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นนอกเหนือจากความสามารถของตนเองแล้ว ชาวบ้านมักจะไปบนบานผีปูดที่เรียกว่า “บ่า” หรือ “บา” โดยสัญญาว่าหากสิ่งที่ตนขอนั้นประสบผลสำเร็จจะมอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นการตอบแทนผีปูด หากไม่ปฏิบัติตามคำสัญญาของตนเองแล้วผีปูดจะบันดาลให้เกิดภัยพิบัติหรือความเดือดร้อนให้แก่ผู้บนบานและจะต้องทำพิธีขอขมาผีปูด ดังนั้นผู้คนในหมู่บ้านจึงต้องปฏิบัติตามครรลองของหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด (บัญญัติจรุงพันธุ์, 2554, น. 23)

จากการศึกษาพบคำที่ใช้ในการตั้งชื่อเรือยาวที่มีที่มาและความหมายเกี่ยวกับชื่อปูดจำนวน 14 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.27 กล่าวคือ ชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนหนึ่งมีที่มาจากชื่อของผีปูดประจำหมู่บ้านทั้งที่เป็นผีปูดที่เป็นของหมู่บ้านนั้นโดยเฉพาะหรือผีปูดที่ได้รับความนิยมนับถือบริเวณกว้าง เช่น ผีปูดประจำ

ตำบล อำเภอ หรือจังหวัด ตัวอย่างเช่น เรือยาวในหมู่บ้านโนนศิลาเลิง ตำบลโนนศิลาเลิง อำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 11 ลำ มีชื่อเรือยาวที่ตั้งมาจากชื่อของผีปู่ตาประจำหมู่บ้าน 7 ลำ โดยมาจากชื่อของเจ้าปู่ศิลาเลิง ซึ่งเป็นผีปู่ตาที่ชาวบ้านในตำบลโนนศิลาเลิงให้ความเคารพนับถือ จำนวน 5 ลำ ได้แก่ **เรือเจ้าปู่ศิลาเลิง** **เรือหลานเจ้าปู่ศิลา** **เรืออุดมหลานเจ้าปู่ศิลา** **เรือสมเจตต์หลานเจ้าปู่ศิลา** และ**เรือเหลนเจ้าปู่ศิลา** นอกจากนี้ยังมีชื่อของผีปู่ตาประจำหมู่บ้านอีก 2 ชื่อ ที่นำมาตั้งเป็นชื่อเรืออีก 2 ลำ คือ **เรือเจ้าพ่อเชียงสร้อย** และ**เรือนางสาวฟ้าหยาด** ชื่อเรือในอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ก็ปรากฏลักษณะการนำชื่อผีปู่ตาประจำหมู่บ้านมาตั้งเป็นจำนวนมาก เช่น **เรือเจ้าพ่อวังกรุด** ตั้งมาจากชื่อของผีปู่ตาที่ชาวบ้านในอำเภอสตึกให้ความเคารพนับถือ และยังมีประวัติเกี่ยวข้องกับการสร้างเมืองสตึก ส่วน**เรือยามนต์จันทร์** **เรือเทพแสงอุดม** **เรือเจ้าปู่เหล็กไหล** และ**เรือเจ้าปู่หลวงอุดม** เป็นชื่อของผีปู่ตาของแต่ละหมู่บ้านที่เป็นเจ้าของเรือยาวลำนั้น ๆ

การนำชื่อผีปู่ตาประจำหมู่บ้านมาตั้งเป็นชื่อเรือยาวนั้นมีอยู่สองลักษณะ คือชาวบ้านจะนำชื่อของผีปู่ตาเพียงอย่างเดียวมาตั้งเป็นชื่อเรือยาว หรืออาจนำชื่อผีปู่ตาประกอบกับคำอื่นหรือชื่อของสิ่งอื่นมาตั้งเป็นชื่อเรือยาว เช่น **เรือเจ้าพ่อขุนจง** ของหมู่บ้านเหล่าใหญ่ ตำบลม่วง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ชื่อเรือลำนี้ใช้ชื่อผีปู่ตาที่ชาวบ้านในตำบลนั้นให้ความเคารพนับถือคือ “เจ้าพ่อขุนจง” ส่วน**เรือสมเจตต์หลานเจ้าปู่ศิลา** ของบ้านโนนศิลาเลิงที่ได้กล่าวมาข้างต้น ตั้งชื่อเรือโดยใช้ชื่อของผู้สนับสนุนเงินทุนในการสร้างเรือยาวประกอบกับชื่อของผีปู่ตาประจำหมู่บ้านคือเจ้าปู่ศิลาเลิง เป็นต้น

ชื่อของผีปู่ตาประจำหมู่บ้านที่นำมาตั้งเป็นชื่อเรือยาวสะท้อนให้เห็นว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเชื่อและเคารพบูชาผีปู่ตาเสมือนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่าอำนาจของผีปู่ตานั้นจะส่งผลให้เรือยาวของตนประสบแต่สิ่งที่ดี ช่วยปกป้องคุ้มครองผีพายและชาวบ้านที่เดินทางไปแข่งขันเรือยาวให้ปลอดภัย ปราศจากภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น เนื่องจากสถานที่จัดการแข่งขันคือแม่น้ำซึ่งอาจจะเกิดอุบัติเหตุได้ นอกจากนี้คนในหมู่บ้านยังเคารพนับถือเรือยาวเสมือนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน เพราะมีการจัดเช่นสรงบูชาจนเรือยาวได้รับการยกย่องให้มีความศักดิ์สิทธิ์ลักษณะเดียวกับผีปู่ตา ตัวอย่างเช่น **เรือเจ้าแม่คำเครี** **เรือเจ้าแม่บัวลอย** และ**เรือเจ้าแม่บัวไหล** หมู่บ้านท่าตุม ตำบลท่าตุม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม คนในหมู่บ้านเคารพบูชาเรือยาวและยกย่องให้เรือยาวเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่ต้องมีพิธีเช่นสรงบูชาในทุกวันขึ้น

15 คำ เหมือนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประเภทอื่นๆ (สุทิน นาชัยฤทธิ, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2558) ชื่อเรียวยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีที่มาจากชื่อของรุกขเทวดา ชื่อแม่ย่านาง และชื่อผีปู่ตาประจำหมู่บ้านจึงสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสืบต่อกันมาอย่างยาวนานได้เป็นอย่างดี

2. ชื่อเรียวยาวที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา

การแผ่ขยายของลัทธิศาสนาจากประเทศอินเดียอย่างศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือพื้นที่ดินแดนที่ราบสูงของประเทศไทยและส่งผลต่อพฤติกรรม วิถีชีวิต ความคิดความเชื่อของคนอีสานเป็นอย่างมาก การเลือกสรรเอาเฉพาะความเชื่อที่สอดคล้องกันระหว่างความเชื่อเดิมคือความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาและความเชื่อใหม่ทำให้สังคมอีสานมีลักษณะความเชื่อทางศาสนาที่เรียกว่า ศาสนาชาวบ้านที่ประกอบจากรูปแบบความเชื่อ 3 อย่างคือ การนับถือผีสงเทวดา ความเชื่อทางศาสนาพุทธ และความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ (วัชรพร วงศ์กัณหา, 2555, น. 12)

จากการศึกษาพบคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องศาสนาจำนวน 117 คำ คิดเป็นร้อยละ 35.67 โดยพบว่าชื่อเรียวยาวที่ตั้งมาจากชื่อของพระพุทธรูป พระสงฆ์ เทพเจ้า และสัตว์ในตำนานทางศาสนาทั้งศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ชื่อเรียวยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเกี่ยวกับศาสนามีดังนี้

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์เป็นลัทธิความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมต่างๆ ในสังคมอีสานมักเป็นพิธีกรรมตามหลักของศาสนาพราหมณ์ จากการศึกษาพบคำที่ใช้ในการตั้งชื่อเรียวยาวที่มีที่มาและความหมายเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องศาสนาพราหมณ์จำนวน 86 คำ คิดเป็นร้อยละ 26.22 กล่าวคือมีการนำชื่อของเทพเจ้ารวมถึงสัตว์ในตำนานที่เป็นพาหนะของเทพเจ้ามาตั้งเป็นชื่อเรียวยาว การนำชื่อของเทพเจ้าตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์มาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวสะท้อนให้เห็นว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเชื่อในอำนาจของเทพเจ้าองค์นั้นๆ ว่ามีอิทธิพลต่อการแข่งขันเรียวยาวทั้งในด้านผลการแข่งขันและเพื่อปกป้องรักษาชาวบ้านและผีพวยที่เดินทางไปแข่งเรือให้ประสบแต่สิ่งที่ดีและปลอดภัยตลอดการแข่งขัน ตัวอย่างชื่อเรียวยาวที่ตั้งมาจากชื่อเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เช่น เรือ**พรหมราช** หมู่บ้านหินลาด ตำบลพิบูล อำเภอบึงสามพัน จังหวัด

อุบลราชธานี **เรือพระพรหมินทร์** หมู่บ้านท่าบ่อ ตำบลแจระแม จังหวัดอุบลราชธานี เรือยาวทั้ง 2 ลำนี้นำเอาชื่อของ “พระพรหม” อันเป็นเทพเจ้าสูงสุดตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์มาตั้งเป็นชื่อเรือ **เรือเทพอัมรินทร์วารี** หมู่บ้านท่าศาลา ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี คำว่า “อัมรินทร์” ในที่นี้คือคำว่า “อมรินทร์” ที่หมายถึงพระอินทร์ หรือเรือ**อินทร์แปลง** หมู่บ้านปากน้ำ ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ก็เป็นชื่อเรือยาวที่มีที่มาจากชื่อของพระอินทร์เช่นกัน ส่วนชื่อเรือที่ตั้งมาจากชื่อของพระนารายณ์ คือ **เรือเทพนารายณ์** และ**เรือนารายณ์ 2** หมู่บ้านน้ำคำ ตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ทั้งยังปรากฏการใช้ชื่ออวตารร่างหนึ่งของพระนารายณ์ที่เรียกว่า นรสิงหาวตารหรือนรสิงห์ มาตั้งเป็นชื่อเรือยาวด้วย ได้แก่ **เรือนรสิงห์ 101** และ**เรือเทพนรสิงห์ 101** หมู่บ้านท่าสะแบง ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ชื่อเรือเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเคารพบูชาพระนารายณ์เช่นเดียวกับพระเจ้าองค์อื่น ๆ ในศาสนาพราหมณ์

ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์เทพเจ้าแต่ละองค์จะมีสัตว์ที่เป็นพาหนะที่แตกต่างกัน เช่น พระพรหมทรงหงส์ พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ พระนารายณ์ทรงสุบรรณ (ครุฑ) พระวรุณทรงนาค เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่ามีชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ตั้งจากชื่อของสัตว์ในตำนานหลายชื่อ เช่น เรือยาวที่ตั้งชื่อมาจาก “หงส์” สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2554, น. 1278) ได้ให้ความหมายของคำว่า หงส์ ว่า “นกในนิยายถือว่าเป็นนกในตระกูลสูง มีเสียงไพเราะ เป็นพาหนะของพระพรหม; ในวรรณคดีหมายถึงบุคคลที่มีชาติตระกูลสูงและเปรียบการเดินทางที่ดงามอ่อนช้อยและเป็นสง่าเทียบด้วยการเดินทางของหงส์ และชื่อนกจำพวกเปิดในวงศ์ Anatidae ลำตัวใหญ่ คอยาว มีหลายชนิด เช่น หงส์ขาว หงส์ดำ” หงส์จึงไม่ได้มีความหมายเป็นแค่เพียงสัตว์ชนิดหนึ่ง แต่มีนัยของความสูงส่งประกอบอยู่ด้วย

คำว่า “หงส์” ในชื่อเรือยาวมีที่มา 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ มาจากประติมากรรมโขนเรือหรือหัวเรือที่ในอดีตมีการแกะสลักเป็นรูปหงส์คล้ายกับโขนเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์แต่มีขนาดเล็กกว่า แม้ว่าปัจจุบันรูปแบบของโขนเรือยาวจะปรับเปลี่ยนไปแต่ยังปรากฏการใช้ชื่อตามประติมากรรมรูปหงส์อยู่ เช่น **เรือนางพญาหงส์ขาว** หมู่บ้านหนองคุณ ตำบลเด่นราษฎร์ อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด และ**เรือหงษ์ฟ้า**

นรสิงหาวตารหรือนรสิงห์เป็นอวตารร่างหนึ่งของพระนารายณ์ที่ได้แบ่งภาคลงมาเกิดในโลกมนุษย์เพื่อปราบหิรันยกคิบุโดยอยู่ในร่างครึ่งคนครึ่งสิงห์

วิจิตร⁷ หมู่บ้านลำเพ็ญ ตำบลกุดขาคิม อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ลักษณะที่สองคือคำว่า “หงส์” มีความหมายสื่อถึงสัตว์ชั้นสูงที่อาศัยอยู่บนสวรรค์ มีความสง่างาม และความศักดิ์สิทธิ์ การนำชื่อหงส์มาตั้งเป็นชื่อเรือยาวจึงเปรียบว่าเรือยาวเป็นดั่งหงส์ที่ล่องลอยอยู่บนสายน้ำอย่างสง่างาม สูงส่งและมีค่า ตัวอย่างชื่อเรือยาวที่มีชื่อเกี่ยวกับคำว่าหงส์ เช่น เรือนางสาวหงษ์ทอง⁸ หมู่บ้านท่าลาด ตำบลท่าลาด อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุบลราชธานี เรือเทพธิดาหงส์ฟ้า หมู่บ้านท่าหลวง ตำบลท่าหลวง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เรือหงส์สะอาด หมู่บ้านจาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ และเรือหงส์คำ หมู่บ้านวังใต้ ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการสร้างเรือพระราชพิธีที่มีการแกะสลักโขนเรือเป็นรูปหงส์ เช่น เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์และเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ การสร้างเรือเป็นรูปหงส์ทำให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องสัตว์พาหนะของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อว่าหงส์เป็นสัตว์ชั้นสูง มีความสง่างามกว่าสัตว์อื่น ๆ และยังเป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา (เปี่ยมสุข ตันวิบูลย์, 2543, น. 32) ความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อของคนไทยเรื่องพระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพ แม้ว่าเรือยาวจะไม่ได้เป็นราชยานของพระมหากษัตริย์แต่ก็ได้รับอิทธิพลมาจากเรือพระราชพิธีในอดีต กล่าวคือ การแข่งเรือยวานั้นวิวัฒนาการมาจากการฝึกซ้อมของทหารในรัชสมัยกรุงศรีอยุธยา (ทรงศักดิ์ ต้นวงศ์, 2535, น. 120) ด้วยเหตุนี้จึงยังปรากฏชื่อเรือยาวที่ประกอบด้วยคำว่าหงส์ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบประติมากรรมโขนเรือ

ชื่อสัตว์ที่เป็นพาหนะของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์อีกชนิดหนึ่งที่ใช้ในการตั้งชื่อเรือคือ “นาค” ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ และแม่น้ำ หลักศาสนาพราหมณ์เชื่อว่าพญานาคันตนาคเป็นบัลลังก์ของพระนารายณ์ และพระพิรุณหรือพระวรุณก็ใช้นาคเป็นสัตว์พาหนะ (เปี่ยมสุข ตันวิบูลย์, 2543, น. 36) นอกจากนี้ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2522, น. 15) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเรือและนาคไว้ว่า คนในภูมิภาคอุษาคเนย์ใช้เรือเป็นพาหนะเพื่อส่งวิญญาณผู้เสียชีวิตมาตั้งแต่สมัย 2,000 ปีมาแล้ว ตามบันทึกพบว่าหัวเรือหรือโขนเรือที่ใช้เป็นพาหนะนั้นเป็นรูปพญานาค เรือจึงเป็นสัญลักษณ์ของนาคแล้วพัฒนาการมาเป็นรถเมื่อมีการจัดพิธีบนบก แต่ยังคงตกแต่งด้วยลวดลายสัญลักษณ์ของนาคโดยเฉพาะในพื้นที่ภาค

⁷ชื่อเรือหงษ์ที่วิจิตรยึดตามการสะกดชื่อที่ปรากฏข้างลำเรือ

⁸ชื่อเรือนางสาวหงษ์ทองยึดตามการสะกดชื่อที่ปรากฏข้างลำเรือ

ตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เหน่เรือ แข่งเรือ ไล่เรือ ในอดีตจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่การแข่งขันเพื่อความสนุกสนาน แต่เป็นพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับน้ำและนาค ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอย่างเหนียวแน่นโดยเฉพาะผู้คนบริเวณลุ่มน้ำโขงที่มีการบูชาขนาดซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของน้ำสะท้อนผ่านประเพณี พิธีกรรม ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การไหลเรือไฟในลำน้ำโขงที่เป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อบูชาพญานาค ความเชื่อเรื่องบั้งไฟพญานาคที่เชื่อกันว่าเกิดจากพญานาคจุดบั้งไฟเพื่อถวายพระพุทธรูปเจ้าที่เสด็จลงมาจจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นพุทธบูชาในทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรือวันออกพรรษา

นอกจากวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงแล้วความเชื่อเกี่ยวกับนาคยังแผ่กระจายอยู่ทั่วสังคมอีสาน โดยเชื่อกันว่าตามแม่น้ำลำคลองจะมีพญานาคอาศัยอยู่เพื่อปกป้องคุ้มครองภัยแก่ชาวบ้านและมีอำนาจในการบันดาลฝนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาลเหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชและการทำสิกรรมอันเป็นอาชีพหลักของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การแข่งเรือยาวไม่ได้เป็นเพียงแต่การแข่งขันเพื่อชิงชัยชนะแต่ยังเป็นประเพณีที่แสดงออกถึงการเคารพบูชาสายน้ำอันเป็นแหล่งประกอบอาชีพในธรรมชาติ รวมถึงเป็นการสะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับนาคอันจะเห็นได้จากการตั้งชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่นำคำว่า “นาค” มาตั้งเป็นชื่อเรือแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านให้ความเคารพพญานาคซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสายน้ำ เช่น เรือนางนาคแก้ว หมู่บ้านแสงใหญ่ ตำบลหนองแวง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เรือพญานาคราช หมู่บ้านท่ากลาง ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เรือพญานาคราช หมู่บ้านนาแวง ตำบลนาแวง อำเภอเขมราฐ เรือนาคราชทอง และเรือนาคปทุมทอง หมู่บ้านหนองบัวดงและหมู่บ้านโนนสมบุญร์ ตำบลหนองบัวดง อำเภอกิตติลาต จังหวัดศรีสะเกษ

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ

ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอยู่อย่างเหนียวแน่นและมีประเพณีพิธีกรรมที่ถือเป็นหลักในการใช้ชีวิตที่เรียกว่า ฮีต 12 อันหมายถึงประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธที่จัดขึ้นในช่วงเวลา 12 เดือนหรือในรอบ 1 ปี นอกจากนี้พิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาพุทธที่จัดขึ้นตลอดทั้งปีแล้ววัดในพุทธศาสนายังเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในหมู่บ้าน เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การลงประชามติในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน รวมถึงเป็นแหล่งที่พึ่งพิงทางวิญญาณของชาวบ้านเมื่อเกิดความทุกข์ใจ พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการ

ให้คำปรึกษาและบางครั้งเป็นผู้แก้ไขปัญหานั้นโดยใช้หลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎก ความเชื่อความศรัทธาในหลักธรรมจึงแผ่ขยายมาจนถึงพระสงฆ์ด้วยเช่นกัน ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาพระสงฆ์บางรูปที่ชาวบ้านเชื่อว่ามีอำนาจปาฏิหาริย์ที่ช่วยให้ชาวบ้านพ้นทุกข์ได้ ความเชื่อเรื่องศาสนาพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีอิทธิพลต่อการตั้งชื่อเรียวยาวด้วย

จากกรวิเคราะห์ที่มาและความหมายของชื่อเรียวยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยพบคำที่ใช้ในการตั้งชื่อเรียวยาวที่มีที่มาและความหมายเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องศาสนาพุทธจำนวน 31 คำ คิดเป็นร้อยละ 9.45 กล่าวคือมีการนำชื่อของพระพุทธรูป ชื่อพระภิกษุ และชื่อวัด มาตั้งเป็นชื่อเรียวยาว เนื่องจากเชื่อว่าชื่อเหล่านั้นเป็นสิริมงคล และมีความศักดิ์สิทธิ์และยังเป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้แก่ฝัพายและชาวบ้านให้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงพระคุณของพระภิกษุที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในการแข่งเรือ และอาจเป็นกำลังสำคัญในการรวบรวมทุนทรัพย์ในการสร้างเรือยาวอีกด้วย ตัวอย่างชื่อเรียวยาวที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องพุทธศาสนา เช่น เรือ**เทพมงคล** หมู่บ้านแจ้ ตำบลบ้านแจ้ อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ตั้งมาจากชื่อของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธาคือพระเทพมงคล ส่วนเรือ**เทพสถิตย์** หมู่บ้านโพธิ์ตาก ตำบลนายาง อำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งมาจากชื่อของพระสงฆ์ผู้ที่น่าไม่มาชุดเป็นเรือคือ พระครูสถิตย์ ญาโณภาส และเรือ**พระพระเกษม** หมู่บ้านดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอมือทอง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ตั้งมาจากชื่อของเจ้าอาวาสวัดบ้านดงบัง คือ พระเกษม ฐมุกาโม เนื่องจากพระเกษมเป็นพระสงฆ์ผู้ให้การสนับสนุนทีมเรือยาว อีกทั้งยังเป็นขวัญและกำลังใจให้ฝัพายด้วยการเดินทางไปพร้อมกับทีมเรือยาวในทุกสนามแข่ง เป็นต้น

การนำชื่อของพระพุทธรูป พระเกจิอาจารย์ในศาสนาพุทธ ชื่อของเทพเจ้า และสัตว์พาหนะของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์มาตั้งเป็นชื่อเรียวยาวสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเชื่อตามหลักของศาสนาพุทธควบคู่กับความเชื่อตามหลักของศาสนาพราหมณ์ทั้งในส่วนที่เป็นความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

3. ชื่อเรียวยาวที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคล

คนไทยมักให้ความสำคัญเรื่องความเป็นมงคลและความปรารถนาให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านความสุขความเจริญ ความมั่นคงปลอดภัย

ความมั่งคั่งร่ำรวย ดังนั้นการตั้งชื่อสิ่งต่าง ๆ ของคนไทย เช่น การตั้งชื่อคน สถานที่ สิ่งก่อสร้าง หรือพืชพรรณต่าง ๆ มักคำนึงถึงความเป็นสิริมงคลเป็นสำคัญ เนื่องจากมีความเชื่อว่าหากเลือกใช้คำที่มีความหมายเป็นมงคลจะส่งผลให้บุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ เป็นมงคลไปด้วย ความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคลจึงมีอิทธิพลต่อการตั้งชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยเช่นกัน

จากการวิเคราะห์ที่มาและความหมายของชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยพบคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคลจำนวน 66 คำ คิดเป็นร้อยละ 20.12 ความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลที่สะท้อนผ่านชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบทั้งที่เป็นคำและตัวเลขที่สื่อความหมายถึงความเป็นมงคล จากการศึกษาพบว่าผู้ตั้งชื่อจะเลือกใช้คำที่มีความหมายที่สื่อถึงความดีงาม ความเจริญ และชัยชนะ มาตั้งเป็นชื่อเรือยาว เนื่องจากเชื่อว่าคำที่มีความหมายเป็นมงคลเหล่านี้จะทำให้เรือของตนเป็นมงคลด้วยเช่นกัน ตัวอย่างชื่อเรือยาวที่สะท้อนความเชื่อเรื่องสิริมงคล เช่น เรือ**เทพสิริมงคล** หมู่บ้านโคกก่อง ตำบลสติก อำเภอสติก จังหวัดบุรีรัมย์ เรือ**โชคอุทัย** หมู่บ้านทุ่งขุนน้อย ตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เรือ**เทพชัยชนะ** หมู่บ้านวังหิน ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เรือ**ศรีสองเมือง** หมู่บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เรือ**พรพ่องูดิน** หมู่บ้านฝั่ง ตำบลหนองแค อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ เรือ**มิ่งขวัญ 2014** หมู่บ้านชนวน ตำบลสติก อำเภอสติก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบการตั้งชื่อเรือยาวที่เลือกใช้ตัวเลขที่มีความหมายดีและเป็นสิริมงคลอีก 3 ลักษณะ ลักษณะแรกคือการตั้งชื่อเรือยาวโดยนำตัวเลขที่ระบุปีที่สร้างเรือมาประกอบเป็นชื่อเรือเพื่อถือเป็นฤกษ์ยามที่ดีในการเริ่มใช้เรือลำนั้นในการแข่งขัน เช่น เรือ**เทพนิมิต 33** หมู่บ้านคูสว่าง ตำบลหนองกินเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และเรือ**บัวแก้ว 57** หมู่บ้านท่าไคร้ ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ตัวเลข 33 และ 57 มาจากปีพุทธศักราชที่ได้เริ่มสร้างเรือยาวลำนั้นคือ พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2557 ตามลำดับ เช่นเดียวกับ เรือ**มิ่งขวัญ 2014** ที่นำตัวเลขของปีคริสตศักราชในการสร้างมาตั้งเป็นชื่อเรือยาว การใช้ตัวเลข 33, 57 และ 2014 ซึ่งเป็นปีของการสร้างเรือยาวลำนั้น ๆ สะท้อนให้เห็นว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเชื่อว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นฤกษ์มงคลเสมือนการเริ่มต้นให้เกิดสิ่งที่ดี

ลักษณะที่ 2 คือ การตั้งชื่อเรือยาวโดยใช้ตัวเลขที่ระบุสถานที่จัดเก็บเรือยาว เช่น เรือ**พลังหนุ่ม 79** ตัวเลข 79 มาจากเลขที่ของวัดเสมาท่าคือ หมู่บ้านท่าค้อ ตำบล

บ้านแจ้ง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบว่าเรือยาวลำนี้ประจำอยู่ที่วัดแห่งนี้ การใช้ตัวเลขที่แสดงที่อยู่ของวัดจึงเป็นสิริมงคลแก่เรือยาว เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ส่วนเรือเจ้าแม่ธรรมเนียม 89 สัมตำนัว ตัวเลข 89 มาจากเลขหมู่ที่ 8 และ 9 ของหมู่บ้านไผ่ ตำบลบึงนคร อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด การนำตัวเลขที่ระบุหมู่ของหมู่บ้านมาประกอบเป็นชื่อเรือยาวนอกจากเป็นการระบุถึงหมู่บ้านเจ้าของเรือยาวแล้วยังเป็นเสมือนการประกาศความยิ่งใหญ่ของหมู่บ้านเมื่อเรือยาวประสบความสำเร็จในการแข่งขัน การใช้ตัวเลขดังกล่าวจึงเป็นสิริมงคลแก่เรือยาว

ลักษณะที่ 3 คือ การตั้งชื่อเรือยาวโดยใช้เลข 9 ซึ่งเป็นตัวเลขที่ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นมงคลและพบว่าใช้ตั้งชื่อเรือเพียง 1 ลำ คือ เรือประกายเพชร 99 หมู่บ้านธวัชดินแดง ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พระอธิการประพิตร อนามโย (สัมภาษณ์, 31 ธันวาคม 2557) กล่าวว่าเลข 99 สื่อถึงความเจริญก้าวหน้าโดยเลข 9 ตัวหน้าคือการเริ่มต้นอย่างเป็นมงคลและ 9 ตัวหลังคือการประกอบกิจการสำเร็จด้วยความเจริญ ความเชื่อนี้สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องพลังของเลข 9 ในสังคมไทย ดังที่วิเลิศ ภูริวัชร (2553, น. 6) ได้อธิบายว่าความเชื่อเรื่องตัวเลขอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม เช่น เลขเก้า (9) ที่คนไทยเชื่อว่าเป็นเลขมงคลเพราะพ้องกับคำว่า “ก้าว” ที่มีความหมายสื่อถึงความเจริญก้าวหน้า ดังนั้นเลขเก้าจึงเป็นเลขที่คนไทยนิยมนำมาใช้เป็นฤกษ์มงคลในการเริ่มประกอบกิจการ

การนำตัวเลขมาประกอบเป็นชื่อเรือยาวของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงสะท้อนให้เห็นว่าคนอีสานเชื่อว่าตัวเลขมีอิทธิพลในการกำหนดโชคชะตา การนำตัวเลขที่สื่อความหมายในทางที่ดีมาตั้งเป็นชื่อเรือจะช่วยให้เรือยาวของหมู่บ้านประสบความสำเร็จในการแข่งขัน

การศึกษาความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แสดงให้เห็นว่าผู้คนในภูมิภาคนี้ได้ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมของตนคือการนับถือผีสง่าเทวดาเข้ากับความเชื่อของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ได้เป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถนำความเชื่อดังกล่าวมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนด้วย เพราะการแข่งขันเรือยาวนั้นนอกจากจะให้ความสนุกสนานแล้วยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันขุดเรือ ฝึกซ้อมพายเรือ และติดตามให้กำลังใจเรือของตนอีกด้วย

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาความเชื่อที่สะท้อนจากชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือในพื้นที่ 10 จังหวัดจำนวน 305 ชื่อ พบว่าชื่อเรือยาวสะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับผีสงเทวดามากที่สุดร้อยละ 44.21 รองลงมาคือความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาร้อยละ 35.67 และความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลร้อยละ 20.12 ตามลำดับ ผลการวิจัยดังกล่าวจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานของผู้วิจัยที่คาดว่าชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะสะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลมากที่สุด

ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาเบื้องต้นคือชื่อเรือยาวจากเว็บไซต์ <http://www.thailongboat.com> ปรากฏชื่อเรือที่มีความหมายเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแล้วจึงพบว่าคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลดังกล่าวมีที่มาและความหมายเกี่ยวกับชื่อแม่ย่านางหรือชื่อของรุกขเทวดาซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มความเชื่อเกี่ยวกับผีสงเทวดา ผลการศึกษานี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดด้านอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่มีเป้าหมายเพื่อตีแผ่ระบบความรู้จากมุมมองของชาวบ้านไม่ใช่จากมุมมองของผู้เคราะห์ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549, น. 83) การศึกษาค้นคว้าจึงทำให้เข้าใจระบบความรู้ความคิดและวัฒนธรรมของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดียิ่งขึ้น

ความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาที่สะท้อนจากชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบทความนี้สอดคล้องกับการศึกษาชื่อเรือประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม ของกฤติกา ชูผล (2554) ที่พบว่าชาวประมงในจังหวัดสมุทรสงครามนิยมตั้งชื่อเรือที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง เช่น เรือ**พรแม่ย่านาง** ความเชื่อเรื่องแม่ย่านางของชาวประมงที่จังหวัดสมุทรสงครามนี้ก็เหมือนกับชาวประมงในพื้นที่อื่น ๆ แต่ได้จัดให้มีพิธีกรรมบวงสรวงแม่ย่านางเพิ่มขึ้น เพราะชาวประมงในจังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ดังนั้นเมื่อถึงวันตรุษจีนที่ถือว่าเป็นวันปีใหม่ของชาวประมงเหล่านี้จะไม่ออกเรือแต่จะจอดเรือไว้ที่ทำเรือเพื่อประกอบพิธีเซ่นไหว้เพื่อขอพรจากแม่ย่านางให้เรือของตนมีโชคมีชัยประสบความสำเร็จในการออกเรือ ด้านความแตกต่างระหว่างการตั้งชื่อเรือประมงและเรือยาวที่สะท้อนความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาคือ เรือประมงจะไม่กำหนดชื่อเฉพาะของแม่ย่านางแต่จะเรียกรวมว่าเป็นแม่ย่านาง ในขณะที่เรือยาวจะกำหนดชื่อของแม่ย่านางที่สถิตอยู่ในเรือแต่ละลำ ส่วนเรือพระราชพิธีและเรือหลวงไทยไม่พบลักษณะการตั้งชื่อเรือที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา นอกจากนี้ชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังนิยมนำเอาชื่อของผีปู่ตาประจำท้องถิ่นมาตั้ง

เป็นชื่อเรือทั้งแบบที่ใช้ชื่อผีป่วนเพียงอย่างเดียวและแบบที่นำชื่อผีป่วนไปประกอบกับชื่ออื่น ๆ ซึ่งการตั้งชื่อเรือประเภทอื่น ๆ จะไม่พบการตั้งชื่อลักษณะนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาที่สะท้อนผ่านชื่อเรือยาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังสอดคล้องกับการตั้งชื่อเรือประเภทอื่น ๆ คือเรือพระราชพิธี เรือหลวงไทย และเรือประมงที่พบว่ามี การตั้งชื่อที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ การนำชื่อของเทพเจ้าและสัตว์พาหนะของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์มาตั้งเป็นชื่อเรือเป็นที่นิยมในการตั้งชื่อเรือพระราชพิธี อันสะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนไทยเรื่องสมมติเทพและการยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสร้างเรือที่ใช้ในการประกอบพิธีหลวง เช่นเดียวกับการตั้งชื่อเรือหลวงไทยที่ปรากฏชื่อของตัวละครในเรื่อง*รามเกียรติ์*ที่มีความเกี่ยวข้องกับตำนานในศาสนาพราหมณ์และมีความเกี่ยวข้องกับราชวงศ์จักรีอันเป็นสถาบันพระมหากษัตริย์ของประเทศไทย ส่วนชื่อเรือประมงนั้นถึงแม้จะเป็นเรือที่เป็นสมบัติของชาวบ้านแต่ก็ปรากฏชื่อที่ตั้งมาจากชื่อของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ คือ เรือ**พริษณุ** และเรือ**พรพิษณุ** ซึ่งหมายถึงพระนารายณ์เทพเจ้าองค์สำคัญตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ (กฤติกา ชูผล, 2554, น. 120)

ส่วนชื่อที่ตั้งจากความเชื่อในศาสนาพุทธพบว่าเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการนำชื่อพระพุทธรูปที่ถือว่าเป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและชื่อของพระภิกษุสงฆ์มาตั้งเป็นชื่อเรือยาว สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับความเชื่อทางศาสนาและนำความเชื่อเหล่านั้นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อแสดงความยกย่องบูชาด้วยการนำมาตั้งเป็นชื่อสิ่งของที่มีค่าต่อการดำรงชีวิตซึ่งในที่นี้คือเรือยาวนั่นเอง

นอกจากนี้ยังพบว่าความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลที่นำมาตั้งเป็นชื่อเรือยาวสอดคล้องกับการศึกษาการตั้งชื่อเรือประเภทต่าง ๆ ที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ ความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับความเป็นสิริมงคลจึงนำมาตั้งเป็นชื่อเรือ เช่น การศึกษาการตั้งชื่อเรือพระราชพิธีของเปี่ยมสุข ต้นวิบูลย์ (2543) ที่พบว่าคนไทยนำคำที่สื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพ คำภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาไทยมาตั้งเป็นชื่อเรือพระราชพิธี โดยคำเหล่านั้นล้วนเป็นคำที่มีความหมายเป็นมงคล เช่น สื่อถึงความสุข ความเจริญ อำนาจบารมี ความสวยงามและมีความการศึกษา*ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อเรือหลวงไทย* ของวิชุดา ทองคำกล้า (2552) ก็พบว่ามีการใช้คำที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคลของชื่อเรือหลวง

ไทยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสร้างเรือที่ถือเป็นสมบัติของพระมหากษัตริย์และใช้เพื่อการศึกษาสงครามจึงใช้คำที่สื่อความหมายเกี่ยวกับอำนาจ ความยิ่งใหญ่ เทวดา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งการศึกษาเรื่องชื่อเรือประมงในจังหวัดสมุทรสงครามของ กฤติกา ชูผล (2554) ก็สะท้อนความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคลเช่นเดียวกับเรือทั้งสองประเภทที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าเรือประมงมิได้เป็นสมบัติของชาติแต่ถือเป็นสมบัติส่วนตัวของชาวประมงที่ใช้ในการประกอบอาชีพ การเลือกใช้คำที่สื่อความหมายถึงความ เป็นมงคลเป็นเพราะชาวประมงเชื่อว่าจะส่งผลต่อการประกอบอาชีพของตนที่บางครั้ง ต้องอาศัยโชคเข้ามาเกี่ยวข้อง การนำคำที่มีความหมายดีมาตั้งเป็นชื่อเรือย่อม ส่งผลดีในการประกอบอาชีพด้วย

การตั้งชื่อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงแสดงให้เห็นมิติความสัมพันธ์ ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน ชื่อเรือยาวจึงไม่ได้เป็นเพียงชื่อที่ใช้เรียก แทนชื่อเรือเท่านั้นแต่ยังสะท้อนให้เห็นค่านิยม ความคิด ความเชื่อ และโลกทัศน์บาง ประการของคนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าภาษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ วัฒนธรรม การเรียนรู้โลกทัศน์ของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นกลุ่มชนกลุ่ม หนึ่งในประเทศไทยจะช่วยให้เราเข้าใจธรรมชาติของคนกลุ่มนี้ได้มากขึ้นอันจะส่งผลให้การ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสันติสุข

บรรณานุกรม

หนังสือและงานวิจัย

- กฤติกา ชูผล. (2554). *ชื่อเรือประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม: การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- ขนิษฐา จิตชินะกุล. (2545). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- คณะกรรมการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีจังหวัดกาฬสินธุ์. (2557). *สูจิบัตรแข่งขันเรือยาวประเพณี จังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2557*. กาฬสินธุ์: กาฬสินธุ์การพิมพ์.
- โครงการห้องสมุดดิจิทัลลวธิญาณ. (2558). พระราชพิธีสิบสองเดือน [ข้อความโพสต์ในบล็อก]. สืบค้นจาก <http://vajirayana.org/พระราชพิธีสิบสองเดือน/พระราชพิธีเดือน 11>
- ชาญวิทย์ สรรพศิริ. (2537). *เรือยาวไทย*. (รายงานการศึกษาวัฒนธรรมพื้นถิ่นในประเทศไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม.
- ทงศักดิ์ ต้นวงศ์. (2535). *ประวัติและพัฒนาการของการแข่งขันเรือยาวไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะพลศึกษา, สาขาเอกพลศึกษา.
- ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ และ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2555). *ระบบความเชื่อเรื่องปรางค์กู่: กรณีศึกษา บ้านปรางค์กู่ ตำบลมะอึ อำเภอร้อยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด*. รวบรวมคัดย่อการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 13 วันศุกร์ที่ 17 กุมภาพันธ์ 2555. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นราธิประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ, กรมพระ. (2505). *จดหมายเหตุลาลูแบร์ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์.
- บัญชา เกียรติจรุงพันธ์. (1 มกราคม – มิถุนายน 2554). “จ้ำ” ผู้สื่อสารกับปูตา: รอยต่อแห่งความทรงจำร่วมของชุมชน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์*. 3: 1, 20 -39.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2550). *ผีป่าดงภู เจ้าปู่ขุนน้ำ*. กรุงเทพฯ: คมชัดลึก.
- เปี่ยมสุข ตันวิบูลย์. (2543). *การศึกษาชื่อเรือพระราชพิธี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะโบราณคดี, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย.
- เพ็ญศรี ดูก และคนอื่นๆ. (2528). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วัชรพร วงศ์กัณหา. (2555). *ศาสนาชาวบ้าน: ภูมิปัญญาด้านการผสมผสานความเชื่อในอีตลีสบสองต่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์.
- วิชุดา ทองคำกัลยา. (2552). *ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อเรือหลวงไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- วินัย รอดฉาย. (2532). *เรือยาว มรดกทางวัฒนธรรมบนสายน้ำ*. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์.
- วิเลิศ ภูริวัชร. (5 ธันวาคม 2553). เลขนั้นสำคัญไฉน (Number in Marketing). *กรุงเทพธุรกิจ*, น. 6.
- สมาชิกราชบัณฑิต. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. (2538). *ที่ระลึกพิธีเปิดที่ว่าการอำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ 2 พฤศจิกายน 2538*. ศรีสะเกษ: โรงพิมพ์ศรีสะเกษการพิมพ์.
- สำนักงานส่งเสริมพระกรรมฐาน จังหวัดสระบุรี. (2556). *ภูมิมะเทวดา รุกขเทวดา เป็นเทวดาอยู่ในเมืองมนุษย์ใช่หรือไม่ [ข้อความโพสตีในบล็อก]*. สืบค้นจาก <http://www.madchima.org/forum/index.php?topic=11264.0>
- สุจิตต์ วงษ์เทศ, (บรรณาธิการ). (2522). *เจ้าพระยา สายชีวิตไทย ตำนานเรือ วิถีเมืองน้ำ*. กรุงเทพฯ: มติชน จำกัด (มหาชน).
- สุเทพ สุนทรภักดิ์. (2548). *หมู่บ้านอีสาน ยุค “สงครามเย็น” : สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: มติชน จำกัด (มหาชน).
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2549). *กว่าจะเป็นนักภาษาศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทสัมภาษณ์

- บุญมา วงษ์วิลลา. *ก้านันทาบลหนองบัวแดง*. (11 ธันวาคม 2557). สัมภาษณ์.
- พงษ์ศักดิ์ พรหมทา. *ผู้ใหญ่บ้านนาเลิง*. (31 ธันวาคม 2557). สัมภาษณ์.
- พระไฉน ปัญญาสิริ. *พระลูกวัดใหม่พัฒนา*. (14 ธันวาคม 2557). สัมภาษณ์.
- พระอธิการประพิตร อนามโย. *เจ้าอาวาสวัดธวัชบุรี*. (31 ธันวาคม 2557). สัมภาษณ์.

สมรักษ์ อุตสาหะ. ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านเหนือ. (24 มกราคม 2558). สัมภาษณ์.
สุทิน นาชัยฤทธิ. สารวัตรกำนันตำบลท่าตูม. (18 มกราคม 2558). สัมภาษณ์.
อุบลศักดิ์ สารเสมา. ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ตาก. (10 ธันวาคม
2557). สัมภาษณ์.